

HUME: UN ESCÈPTIC MODERAT

DAVID HUME (1711-1776) va nèixer a Edimburg dintre d'una família ben relacionada, però de patrimoni escàs. Va ingressar a la Universitat d'Edimburg, però no va acabar els estudis.

La seva família volia que es dedicés a les lleis però ell s'estimava més la filosofia, i per això va marxar a França, on va estudiar la filosofia cartesiana al col·legi de *La Flèche*.

En aquest col·legi va escriure, el 1734, l'obra *Tractat sobre la natura humana*, que es publicà anònimament el 1739 i va passar tan desapercebuda que Hume no la va reconèixer com a pròpia fins el 1776. En canvi, *La investigació sobre l'enteniment humà*, del 1748, va tenir molt d'èxit.

Intentà d'obtenir la càtedra d'Ètica i filosofia de l'ànima a Edimburg però no ho aconseguí. Va ser bibliotecari de la Facultat d'Advocats d'Edimburg, on va començar la seva *Història d'Anglaterra*, i també secretari del Departament del Nord a la Secretaria d'Estat de Londres.

Va ser amic de ROUSSEAU i també d'ADAM SMITH, el teòric del Liberalisme econòmic. Les seves obres van ser incloses a l'Índex d'obres prohibides de l'Església Catòlica.

DAVID HUME porta fins a les últimes conseqüències els plantejaments filosòfics dels seus predecessors els empiristes LOCKE i BERKELEY. Això el fa caure en un cert **escepticisme**.

Sense les dades sensibles, l'enteniment només pot fer operacions com les de les matemàtiques o la lògica, però no pot assolir cap veritat sobre el món, com sostenien els racionalistes. Calia, doncs, admetre que el coneixement científic és un coneixement probable que no ens diu res sobre l'estructura real de les coses, sinó tan sols sobre les seves aparences. És a dir, que només assoleix veritats probables, bo i recolzant en hipòtesis.

NATURA HUMANA I CONEIXEMENT

HUME comença el seu *Tractat de la natura humana* parlant de la importància que té l'estudi d'aquesta natura per al desenvolupament de la ciència, perquè totes les ciències, d'una manera o altra, tenen relació amb l'home.

Així, per exemple, la **lògica** explica els principis i operacions de la nostra facultat de raonament, la **moral** i la **crítica artística** tracten sobre els nostres gustos i sentiments, i la **política** considera els homes units en societat i en dependència mútua. Per això, si aconseguim de conèixer bé la natura humana, ho tindrem més fàcil per avançar en els altres sabers.

Una part important d'aquesta ciència de l'home que Hume es proposa desenvolupar és precisament l'estudi de l'*enteniment*, on es tracta tota la problemàtica del coneixement.

Teoria del coneixement: impressions i idees

En línies generals, la **teoria del coneixement** de HUME coincideix amb la de LOCKE. Tots dos consideren que l'*experiència* és l'única font de coneixement i, per tant, que tots els continguts de la nostra ment procedeixen de les dades dels sentits. Hume, no obstant això, farà algunes precisions importants a aquesta teoria del coneixement.

Per a Hume, els elements del coneixement són *impressions* i *idees*. Tant les unes com les altres són *percepcions*, i les defineix com “*tot allò que pot estar present en la ment humana, ja sigui a través dels nostres sentits, o bé que estiguem moguts per la passió, o que exercitem el nostre pensament i reflexió*”.

Les **impressions** són, per a Hume, aquelles percepcions que es presenten a la ment amb més força o vivacitat; com per exemple, quan sentim, veiem, palpem, odiem, desitgem o volem. En general són les *sensacions*, les *passions* i les *emocions*.

Aquestes impressions són de dos tipus: de **sensació** i de **reflexió**. Les primeres són les que sorgeixen a la ment a partir de “causes desconegudes”, probablement de tres tipus de causes: els *objectes*, el *poder de la ment* i l'*autor de la natura*; les segones són les que deriven dels *nostres estats interns*.

Les **idees** són el resultat d'una operació de la ment sobre les dades prèviament obtingudes a través de les *impressions*. Les idees són *imatges de les impressions* que tenim a la ment en recordar-les o pensar-hi. Així, per exemple, tenim la impressió d'un color quan aquest es troba present a la vista, i la idea d'aquest mateix color quan l'imaginem o el recordem sense tenir-lo davant.

Per això les idees són més febles que les impressions. Tots dos tipus de percepcions poden ser simples o complexes. Les idees simples corresponen sempre a impressions simples. I les idees complexes poden correspondre a impressions complexes o bé poden provenir d'operacions amb idees simples.

L'associació d'idees: idees complexes

Perquè es puguin formar **idees complexes** a la ment, cal que les idees simples s'uneixin, *s'associïn*. HUME suposa que això demana algun tipus de regularitat o de **lleis associatives**. Ell es pensava que havia trobat en aquest punt, i aplicada al món psíquic, la llei de l'atracció dels cossos físics, anunciada per NEWTON.

Segons Hume, hi ha tres **lleis** d'acord amb les quals es du a terme l'associació d'idees:

- *Semblança.*
- *Contigüïtat en temps o lloc.*
- *Relació de causa-efecte.*

La *relació de causalitat* és la més àmplia, i aquella a la qual Hume dedica més atenció perquè la considera d'una importància capital per al coneixement científic.

Tipus de coneixement

Pel que fa a la *natura* i *extensió* del nostre coneixement, HUME va reduir totes les operacions de l'enteniment, tots els objectes de la investigació o raó humana, a dos.

- a) **Relacions d'idees.** Aquest tipus de relacions es formulen en *proposicions tautològiques* (analítiques i necessàries). La seva veritat pot ser coneguda *a priori*. Poden descobrir-se per la simple operació de l'enteniment.

És l'àmbit propi de les *ciències formals* (aritmètica, àlgebra i geometria), el regne de la no contradicció. Si la proposició “Dos més dos és igual a quatre” és veritable, necessàriament “Dos més dos no és igual a quatre” ha de ser falsa.

- b) **Qüestions de fet.** La veritat d'aquestes proposicions només és coneguda *a posteriori* i no poden tenir cap altre justificació que les impressions.

Representen el món dels fets; hi pertanyen les *ciències empíriques*, la *filosofia moral*, i la *ciència del comportament humà*. No hi ha *demonstració* sinó *prova*, i, en general, *probabilitats*, és a dir, evidències vitals seguides d'incerteses racionals.

ESCEPTICISME MODERAT I CRÍTICA A LA METAFÍSICA

En no admetre HUME la possibilitat de conèixer les coses (substàncies) ni les seves causes, s'imposa una **posició escèptica** respecte de les possibilitats del nostre coneixement. Tanmateix, es tracta d'un escepticisme *moderat* perquè, malgrat el resultat de la seva investigació, a la pràctica les coses seguiran igual. L'escepticisme de HUME condueix a un rebuig frontal de la metafísica, l'objecte de la qual —la substància: *espiritual, material* o *divina*— no pot ser conegut de cap manera per la ment humana.

El món humà no és el de les grans i absolutes veritats dogmàtiques, sinó el de les *veritats probables i canviants*. S'imposa, doncs, la humilitat i la tolerància i que centrem la nostra investigació sobre “*la natura humana, l'única ciència de l'home i, malgrat això, la més oblidada fins ara*”.

TEXTOS

Suposem, doncs, que la ment sigui, com s'acostuma a dir, un paper en blanc, net de tota instrucció, sense cap idea. Com arriba aleshores a tenir-ne? D'on extreu aquesta ment la quantitat prodigiosa d'idees i instruccions que la imaginació limitada i activa de l'home hi ha gravat, amb una varietat gairebé infinita? D'on extreu tot aquest material de la raó i del coneixement? Responc aquestes preguntes amb una sola paraula: de l'experiència; heus ací el fonament de tot el nostre saber, el lloc d'on, al capdavall, deriva.

LOCKE, John, *Assaig sobre l'enteniment humà*

Em permetré d'afirmar, com a proposició general que no admet excepció, que el coneixement d'aquesta relació [de causalitat] en cap cas no s'assoleix per un raonament a priori, sinó que sorgeix només de l'experiència, quan trobem que objectes particulars qualsevol estan units constantment entre ells. Presenteu un objecte a un home molt ben dotat de raó i lucidesa natural i veureu que, si aquest objecte li és totalment nou, no serà capaç, ni amb l'estudi més meticulós de les seves qualitats sensibles, de descobrir qualsevol de les seves causes o efectes. Adam, encara que li concedíssim facultats racionals totalment desenvolupades des del seu naixement, no hauria pogut inferir de la fluïdesa i la transparència de l'aigua el fet que el podria ofegar; o de la llum i de la calor del foc, que el podria consumir. Cap objecte no revela, per les qualitats que apareixen als sentits, ni les causes que el van produir ni els efectes que en sorgeixen; i tampoc no pot la nostra raó, sense assistència de l'experiència, treure cap inferència de l'existència real i de les qüestions de fet.

HUME, David, *Investigació sobre l'enteniment humà*

No tenim cap idea sobre substàncies de qualsevol gènere, perquè només tenim idees d'allò que es deriva d'alguna impressió, i no tenim impressió de cap substància, sigui material o espiritual. No coneixem res més que qualitats i percepcions particulars. Pel que fa a la nostra idea de cos, un préssec, per exemple, és només la idea d'un particular gust, color, figura, mida, consistència, etc.

HUME, David, *Compendi d'un tractat de la natura humana*

La ment és una espècie de teatre en què diferents percepcions es presenten de manera successiva; passen, tornen a passar, s'esvaeixen i es barregen en una varietat infinita de postures i situacions. No existeix en ella, amb propietat, ni simplicitat en un temps, ni identitat al llarg de moments diferents, sigui quina sigui la inclinació natural que ens porti a imaginar aquesta simplicitat i identitat. La comparació del teatre no ha de confondre'ns: són només les percepcions les que constitueixen la ment, de manera que no tenim ni la noció més remota del lloc en què es representen aquestes escenes, ni tampoc dels materials de què estan compostes.

Què és, doncs, el que ens indueix amb tanta intensitat a assignar una identitat a aquestes percepcions successives i a creure'ns en possessió d'una existència invariable i ininterrompuda durant tota la nostra vida?

HUME, David, *Tractat de la natura humana*

Si convençuts d'aquests principis donem un cop d'ull a les biblioteques, quins estralls haurem de fer! Si agafem, per exemple, qualsevol volum de teologia o de metafísica escolàstica, preguntem-nos: ¿és que conté algun raonament abstracte sobre la quantitat o el nombre? No. ¿És que conté algun raonament experimental sobre qüestions de fet o d'existència? No. Tireu-lo doncs al foc, perquè no pot contenir sinó sofisteria i il·lusió.

HUME, David, *Investigació sobre l'enteniment humà*

Sigues filòsof..., però continua essent un home.

HUME, David, *Investigació sobre l'enteniment humà*